

КАРЛОС КАСТАНЕДА

ПОДОРОЖ В ІКСТЛАН

Уроки дона Хуана

**Переклад з англійської
*Івана Кричфалушія***

**Львів
Видавництво Terra Incognita
2019**

УДК 141.339

К 28

Carlos Castaneda
JOURNEY TO IXTLAN
The Lessons of Don Juan

Copyright © 1972 by Carlos Castaneda
All rights reserved

Кастанеда Карлос

К 28 Подорож в Ікстлан. Уроки дона Хуана [Текст] / Карлос Кастанеда ; пер. з англ. Івана Кричфалушія. – Львів : Видавництво Terra Incognita, 2019. – 248 с.

ISBN 978-617-7646-12-8

«Подорож в Ікстлан» – третя книга про учнівство Карлоса Кастанеди в таємничого індіанського мольфара з племені які. У ній Кастанеда повертається до дона Хуана, щоб усвідомити, що «зупинка світу» була не просто метафорою, а ключем до початку подорожі в Ікстлан. Ікстлан у кожного свій – це дім, який ми покидаємо, щоб віднайти себе і, переживши осяяння, уже в чині воїна вирушити в подорож додому.

Дон Хуан навчає Карлоса Кастанеду вибирати найкраще місце для відпочинку, помічати знаки і згоди світу – адже без згоди світу людини нічого не досягнути; вчить позбуватися особистої історії і ставитися до тварин та рослин як до рівних собі; вчить мистецтву полювання і шляху воїна, вчить накопичувати силу, знаходити своє «місце сили» і «гідного суперника» – бо тільки гідний суперник здатен мобілізувати в нас усі наші знання і навички, необхідні для «зупинки світу».

УДК 141.339

*Усі права застережено. Жодна частина цього видання
не може бути відтворена у будь-який спосіб
без письмової згоди правовласника.*

© Іван Кричфалушій, переклад, 2019
© Флорій Бацевич, передмова, 2019
© Гриця Ерде, дизайн обкладинки, 2019
© ТОВ «Видавництво Terra Incognita»,
українське видання, 2019

ISBN 978-617-7646-12-8

ПОДОРОЖ В ІКСТЛАН – ПОДОРОЖ ДО СЕБЕ

Число 12 сакральне в багатьох етнокультурах: воно водночас містичне і магічне. Якщо не брати до уваги не такі вже й численні лекції, інтерв'ю, виступи на радіо та деякі інші тексти Карлоса Кастанеди, то саме стільки книг написав цей знаменитий і водночас таємничий американський антрополог і мислитель. І якщо поставити за мету класифікувати «пантеон» («божественний набір творів») цього знакового для світової культури автора, то варто застосувати не стільки змістовно-семантичні (всі книги про «невимовне»), скільки прагматичні (передовсім модусно-модальні) критерії, зорієнтовані на особливості його письма. За цими критеріями твори засновника New Age можна умовно поділити на три групи, які, на нашу думку, відповідають етапам становлення Кастанеди як носія багатовікової традиції мезоамериканського нагвалізму.

Першу групу книг (і перший етап усвідомлення свого шляху «воїна», «мисливця за силою») – «Вчення дона Хуана», «Окрема реальність», «Подорож в Ікстлан» – об'єднує когнітивний модус повного нерозуміння того, що відбувається з ним, молодим дослідником-антропологом, який бажає лише пізнати цілющі властивості пейоту; спантеличення від того, що «робить» з ним маг (мольфар) племені які Хуан Матус. У цьому модусі домінують модальності чуда, розгубленості, навіть паніки і відчаю. І коли деякі критики Кастанеди пишуть і говорять про те, що його книги – це не більше як посередня белетристика із заздалегідь продуманим сюжетом, то автор цієї передмови стверджує: (а) твори американського автора не белетристичного характеру, а складний синтетичний феномен, що поєднує у собі ознаки жанрів польового антропологічного дослідження, ченелінгу, а також зображальні прийоми художньої літератури, і (б) заздалегідь

продумати зміни модусів і модальностей свого письма неможливо, як неможливо позбутися власної особистості, оскільки стиль з бігом часу може змінюватися, а письмо – ніколи. Такі щирі нерозуміння, розгубленість, відчай, а згодом і прозріння, які переживає і відверто відтворює в перших своїх книжках молодий дослідник Карлос Кастанеда, зімітувати неможливо – це сутнісне, а не мистецьке. Всі твори цього автора не фікціональні (а саме так кваліфікується художня література) – попри наявність у них фікційних (з позицій так званої «об’єктивної реальності») речей, фактів, подій, станів і т. ін.

Наступні чотири книги – «Казки про силу», «Друге кільце сили», «Дар Орла», «Внутрішній вогонь», – які можна зарахувати до другого етапу становлення Кастанеди як мага (мольфара), – носії іншого типу модусу: неповного розуміння, коли знання лише народжується, заледве «жевріє» перед дослідником. Провідна модальність авторського викладу в цих книгах – здогадка, занепокоєння, вагання людини, яка повинна очолити групу магів, у виборі засобів взаємодії з іншими членами цього магічного осередку.

П’ять останніх книг – «Сила безмовності», «Мистецтво бачення», «Активний бік безконечності», «Колесо часу», «Тенсегріті» – кінцевий етап формування мага; в ньому – демонстрація повного розуміння обраного шляху й долі. Цей модус підкріплений модальністю впевненості й переконання у правильності рішення. Письмо автора стає помітно сухим, а змістовий виклад – достатньо академічним. Розгубленості й романтизму в цих творах немає й сліду.

Особливе місце в першій групі книг посідає «Подорож в Ікстлан». Вона наскрізь просякнута щемливим усвідомленням неможливості повернення у звичний світ людей з їхньою вимушеною замкненістю на «острові тональ» без доторку таїни нагвалю; розуміння невідворотності свого нового шляху «мисливця за силою», єдиною істинною порадицею якого є невідступна смерть, завжди присутня «за лівим плечем на відстані простягнутої руки». Двадцять розділів цієї книги – це чесний звіт Кастанеди перед собою і читачем щодо того шляху пізнання, який він пройшов за десять років спілкування з таємничим і таким притягальним, фізично й духовно бездоганим і цілісним, мудрим наставником доном Хуаном.

У цій книзі автор розгортає не стільки логічно-послідовний виклад результатів польових антропологічних досліджень, скільки лірично-сповідальну історію входження молодого людини в незвідані світи «океану нагвалю», відгородженого від нас, «звичайних» людей, «брамою сприйняття», щільною завісою перцептивного і ментального непроникнення. Молодий дослідник починає з острахом усвідомлювати, що основою муру, який відгороджує нас від Істинної Реальності – «океану нагвалю» – є мова, тобто те, що свого часу витворило людину, вирізило її зі світу живого, сформувало свідомість і мислення. Вже у «Вступі» до цієї книги Кастанеда пише про те, що для магів традиції, до якої належить дон Хуан, світ, в якому ми живемо, – це «не більше ніж опис», «програма сприйняття, що закладалась у нас з моменту народження». Мова починає сприйматись автором як феномен, що сформував людину й одночасно зробив її бранцем лише одного із можливих світів, які існують навколо і всередині нас.

Ці думки – поки що несмілива заявка на спробу окреслення ролі мови як у пізнанні світу, так і у створенні «брами сприйняття», що, на думку низки дослідників, фатально від'єднала людину від Істинної Реальності, своїх енергетичних першоджерел. Ще повніше роль мови у процесах пізнання світу вимальовується після прочитання всіх творів Кастанеди, а своє повне теоретичне обґрунтування отримує в низці інтерв'ю, виступів, відповідей на запитання та інших текстах¹. Спираючись на ці джерела, спробуємо коротко окреслити лінгвофілософську концепцію Кастанеди уже не як автора «Подорожі в Ікстлан», а як зрілого мислителя, який усвідомив сутність мезоамериканського нагвалізму, прилучився до цієї ще до кінця не осмисленої європейськими мислителями традиції.

За Кастанедою, мова і розум, мова і процеси смислотворення в нашому щоденному житті нерозривно пов'язані. Постійне творення світу, підтримка його однакового образу для всіх людей здійснюється завдяки безупинному внутрішньому діалогу, який ми ведемо

---

¹ Див., напр.: Кастанеда К. Избранные статьи / Карлос Кастанеда. – Минск: «Дельта», 2005. – 160 с.; Кастанеда К. Лекции и интервью / Карлос Кастанеда. – М.: Издательский дом «Сотфия», 2006. – 512 с.

неусвідомлено. Ось як про це каже дон Хуан: «Ми ведемо внутрішню розмову... По суті, ми підтримуємо наш світ своїми внутрішніми розмовами... А коли ми перестаємо розмовляти з самими собою, світ завжди є таким, яким має бути. Ми поновлюємо його, запалюємо життям, підтримуємо внутрішніми розмовами. Не тільки це, ми також вибираємо свої стежки, коли говоримо з собою. Отож, ми повторюємо ті самі рішення знову і знову, аж до самої нашої смерті, бо повторюємо ті самі внутрішні розмови знову і знову до самої смерті»¹. Згідно з таким розумінням внутрішній діалог людини «творить світ», і ми насправді живемо у світі слів, а не в реальному світі енергетичних потоків (а саме так сприймають цей світ маги). Інакше кажучи, перцептивні шаблони, сформовані людиною і закріплені мовою, приховують від нас істинну природу світу (нагваль). Крім того, поведінкові стереотипи, сценарії наших дій і вчинків підтримуються безперервним внутрішнім діалогом: «Звичні фрази, звична артикуляція й жестикуляція, звичні форми звертань до тих, хто нас оточує, стають непереборним гальмом у тих випадках, коли людина хоче змінити своє життя»².

Можемо констатувати, що в межах подібного розуміння сутності мови її референційні механізми вкрай звужують можливість осягнення сутності Істинної Реальності, замикають людину на обмеженому «острові тоналю», який омивається «безконечним океаном нагвалю»; перцептивно сприйняти останній пересічна людина не може. Подібні образи свідомості як обмеженого острова, а реальності як океану зустрічаємо в працях багатьох містиків, візіонерів і навіть рішучих прихильників сцієнтизму. Так, наприклад, К. Г. Юнг пише: «Свідомість можна порівняти з островом в океані. Острів великий, океан же безмірно широкий і глибокий»³.

Як говорить дон Хуан, «...світ не відкривається нам безпосередньо, поміж нами і світом стоїть його опис. Тому, власне, ми завжди на крок позаду, і наші враження про світ завжди лише відлуння

---

¹ Кастанеда К. Окрема реальність / К. Кастанеда. – Львів: «Видавництво Терра Інкогніта», 2019. – С. 199.

² Бородкин В. И. Психозенергетика мышления / В. Бородкин. – М.: Изд-во «Фан», 1997. – С. 45.

³ Юнг К. Г. Архетип и символ / Карл Густав Юнг. – М.: RENAISSANCE, 1991. – С. 186.

вражень. Ми все згадуємо ту мить, яка щойно відбулась, щойно промайнула. Все згадуємо, згадуємо, згадуємо»¹. Схожу думку висловлює один із відомих теоретиків дзен-буддизму Д.Т.Судзукі: «Вся біда в тому, що мова – це найбільш ненадійний інструмент, який будь-коли створював людський розум. Ми не можемо жити, не використовуючи цього засобу спілкування, – ми ж бо істоти суспільні; але якщо ми приймемо мову за реальність або сам досвід, ми припустимося найжахливішої помилки й почнемо вважати за місяць палець, який усього лише на нього вказує»².

Мова – це лише карта, спираючись на яку ми орієнтуємося в світі. Але, як відомо, «карта – це не територія», а мова – це не сама дійсність, а лише її відображення, яке часто виявляється схематизованим і спотвореним. У концепції Кастанеди роль мови в процесах пізнання людиною світу визнається значною, навіть вирішальною. Разом з тим, мова сприймається як сила, яка спотворює Істинну Реальність, редукуючи її енергетичну невичерпність, динамічну, плінну сутність до певної кількості усталених глос (фреймів). Результатом цієї «мовної катастрофи» є те, що Істинна Реальність членується, наповнюється псевдосутностями, неіснуючими, але зручними для раціональності смислами, інакше кажучи, спотворюється.

Усвідомлення Кастанедою таїни світу, його неповторності й одночасно страхітливості ще попереду, а поки що перед читачем у «Подорожі в Ікстлан» розгортається небуденна історія ментального і духовного росту, просвітлення людини, розуміння необхідності зламу «брами сприйняття» і повернення до своїх істинних витоків, до себе як цілісної сутності, нерозривно пов'язаної з величним Всесвітом.

Приємної захоплюючої подорожі в Ікстлан Карлоса Кастанеди, яка може надихнути до пошуку шляхів в Ікстлан власного духу.

Флорій Бацевич
Березень 2019 р.

---

¹ Цит. за: Castaneda C. Tales of Power.

² Судзуки Д. Т. Наука дзен – ум дзен / Д. Т. Судзуки. – К.: «Софія», 1992. – С. 234.

ВСТУП

У суботу, 22 травня 1972 року, я подався в Сонору, що в Мексиці, щоб зустрітися з доном Хуаном Матусом – мольфаром з племені які, ми з ним знайомі з 1961 року. Я думав, що цей візит нічим не відрізнятиметься від безлічі попередніх зустрічей впродовж минулих десяти років мого учнівства. Втім, події, які відбулися того дня і в кілька наступних, стали вирішальними для мене, і на цьому моє учнівство скінчилося. Це не було з мого боку якимсь вибриком чи втечею, це було природне завершення процесу.

Про своє навчання я вже розповідав у двох попередніх книгах: «Вчення дона Хуана» і «Окрема реальність».

В основі кожної з них лежить гіпотеза, що ключовими в науці мольфарства є стани незвичайної реальності, викликані вживанням психотропних рослин.

Дон Хуан найкраще знався на застосуванні трьох таких рослин: *Datura innoxia*, або дурману звичайного; *Lophophora williamsii*, або пейоту; а також галюциногенних грибів з роду *Псилоцибе*.

Після вживання цих рослин і під їхнім впливом моє сприйняття світу ставало настільки надзвичайним і вражаючим, що мимоволі напрошувався висновок: такі стани – єдиний шлях до досягнення і прийняття тих знань, які передавав мені дон Хуан.

Але цей висновок виявився хибним.

Щоб уникнути будь-яких непорозумінь щодо своєї співпраці з доном Хуаном, хочу відразу прояснити одну засадничу річ: я ніколи не намагався визначити його місце в культурному контексті. Те, що він вважав себе індіанцем які, зовсім не означає, що його мольфарські знання і практики поширені серед представників його племені загалом.

Всі наші розмови впродовж навчання ми вели іспанською, і лише те, що він вільно володів цією мовою, допомогло мені зрозуміти його складну систему вірувань, яку я звик називати мольфарством, отже дон Хуана – мольфаром, оскільки саме такими категоріями послуговувався й він.

У мене назбиралося багато записів, адже з самого початку я стався конспектувати більшість наших з доном Хуаном розмов, а згодом навіть встигав записувати все, про що ми говорили. Щоб зробити свої нотатки читабельними і зберегти при цьому цілісність викладу, мені довелося відредагувати їх, але, як на мене, вилучив я фрагменти другорядні, що ніяк не вплинуло на розкриття важливих для мене тем.

Працюючи з доном Хуаном, я сприймав його виключно як мольфара, а свою скромну роль бачив у старанному учнівстві з метою перейняти його знання, стати *причетним*.

Тут слід зупинитися і пояснити думку, яка лежить в основі мольфарських знань, саме так, як мені її розтлумачив дон Хуан. Він казав, що для мольфара світ не є чимось реальним і таким, яким ми його сприймаємо. Для мольфара те, що ми вважаємо світом, – насправді лише його опис.

Дон Хуан всі свої зусилля скерував на те, щоб переконати мене: образ дійсності, який існує в моїй свідомості, є лише описом світу. Описом, який мені зроду втовкмачили в голову.

Він наголошував, що кожен, хто спілкується з дитиною, стає для неї вчителем і безперервно розповідає їй про світ аж доти, поки дитина сама починає сприймати світ саме таким, як його їй описали. На думку дон Хуана, цей момент надзвичайно важливий, але ми його не пам'ятаємо, бо не маємо з чим порівняти. Однак саме в цей момент дитина стає *причетною* до свого суспільства. Вона знає властивий опис світу і, на мою думку, стає цілковито *причетна* лише тоді, коли здатна до таких інтерпретацій сприйняття, які навіть у конфронтації з описом підтверджують його.

Отже, на думку дон Хуана, реальність нашого щоденного життя – це невпинний потік інтерпретацій сприйняття, які ми, особи, пов'язані певною *причетністю*, навчилися розуміти так само.

Думка про те, що інтерпретації сприйняття, які творять світ, плинуть потоком, цілком узгоджується з тим, що вони невпинно змінюють одна одну, майже ніколи не викликаючи сумніву. Насправді ми

настільки впевнені у власній реальності, що не спроможні сприйняти серйозно головний постулат мольфарства, що наша реальність – лише один з безлічі описів світу.

На щастя, навчаючи мене, дон Хуан взагалі не переймався тим, чи я серйозно ставлюсь до його слів, чи ні. Він просто пояснював те, що знав, наче не помічаючи мого несприйняття, недовіри і незрозуміння. Отже, дон Хуан, як мольфар і вчитель, з першої хвилини нашої розмови почав ділитися своїм описом світу. Мені важко було збагнути його концепції і методи, оскільки його система понять була абсолютно чужа і неприйнятна для мене.

Він ставив собі за мету навчити мене «бачити», а не тільки «дивитись», а першим кроком на шляху до цього була «зупинка світу».

Багато років я ставився до ідеї «зупинити світ», як до загадкової метафори, яка насправді нічого не означає. І тільки під час товариської бесіди вже наприкінці мого навчання я усвідомив нарешті всю глибину і вагу цього поняття, як одного з основоположних у вченні дона Хуана. Ми тоді вільно і невимушено розмовляли на різні теми. Я, наприклад, розповідав про свого друга і його дев'ятирічного сина. Останні чотири роки малий жив з мамою, а тепер знову повернувся до батька, і треба було вирішити, що з ним робити? Друг скаржився, що школа – не вихід, бо хлопчик не міг зосередитись і нічим не цікавився. Натомість без причин влаштовував істерики, зривався і втікав з дому.

– Так, твій друг справді має проблему, – сказав дон Хуан сміючись.

Я вже хотів розповісти про всі ті неподобства, які коїв малий, але дон Хуан перебив мене:

– Не варто більше балакати про цю бідну дитину. Ні ти, ні я не мусимо оцінювати його поведінку в той чи інший спосіб, – сказав він суворо і твердо, відтак усміхнувся.

– Але що робити другові? – запитав я.

– Найгірше, що він може зробити, – це змусити сина годитися з собою, – сказав дон Хуан.

– Як це розуміти?

– А так, що не варто лупцювати чи залякувати сина, коли він поводитьсь інакше, ніж цього очікує батько.

– Але хіба можна хлопця чогось навчити без суворості?

– Хай твій друг доручить комусь іншому покарати сина.

– Ні, він нікому не дозволить і пальцем його торкнутися! – вигукнув я, здивований порадою дона Хуана.

Донові Хуану, очевидно, сподобалась моя реакція: він засміявся.

– Твій друг – не воїн. Бо якби він був воїном, то знав би, що найгірше в стосунках з людьми – це відкрита конфронтація.

– А як вчинив би воїн, доне Хуане?

– Воїн завжди чинить стратегічно.

– Я все-таки не розумію, що ви маєте на увазі.

– А ось що: був би твій друг воїном, то допоміг би синові *зупинити світ*.

– Яким чином?

– Для цього необхідна особиста сила. Потрібно бути мольфаром.

– Але ж він не мольфар.

– У такому разі йому доведеться обійтися звичними засобами, щоб змінити синове уявлення про світ. Це не буде *зупинка світу*, але спрацює не гірше.

Я попросив пояснити докладніше. Дон Хуан погодився:

– Я на місці твого друга почав би з того, що найняв би когось відлупцювати малого. Пішов би в найгіршу дільницю міста і вибрав би там найвідразливішого типа.

– Щоб налякати дитину?

– Не лише для того, щоб налякати, дурню. Малого треба зупинити, а прочухан від батька в цьому не допоможе. Якщо хочеш зупинити когось близького, треба залишатись поза межами кола, яке чинить тиск. Тоді цим тиском можна керувати.

Ця ідея здалася мені абсурдною, але було в ній щось привабливе. Дон Хуан тим часом сперся підборіддям на ліву долоню, а ліктем – на дерев'яну скриню, що слугувала також столиком. Очі в нього були заплющені, але очні яблука під повіками рухалися. Здавалося, ніби він бачить крізь повіки. Це налякало мене.

– Будь ласка, не мовчіть, скажіть, що робити з тим хлопцем? – наполягав я.

– Скажи йому, хай піде на якусь убогу околицю і знайде там найогиднішого волоцюгу, але щоб був молодий і мав трохи сили.

І тут дон Хуан поділився дивним планом: мій друг має намовити чоловіка, якого вибере, щоб той ішов назирці за ним і його сином або чекав на них у домовленому місці. І коли син щось накоїть, батько має подати знак волоцюзі, щоб той вискочив зі сховку, схопив хлопця і відлупцював як Сидорову козу.

– Після того, як отой незнайомец налякає малого в такий спосіб, твій друг мусить докласти всіх зусиль, щоб повернути собі синову довіру. Хай повторить цю процедуру три або чотири рази – і, повір, хлопець стане зовсім по-іншому все сприймати. Його картина світу кардинально зміниться.

– А якщо переляк травмує його психіку?

– Страх ніколи нікого не травмує. Найбільше травмує, коли хтось сидить у тебе на шиї, штурхає безперестанку і каже, що робити і чого не робити.

– Коли хлопець стане слухнянішим, – продовжив дон Хуан, – Хай твій друг зробить ще одне, останнє: нехай знайде якийсь спосіб показати синові померлу дитину – можливо, в лікарні чи в морзі. Нехай відведе туди сина і покаже йому це мертве дитя. І тоді хай син лівою рукою доторкнеться до трупа – в будь-якому місці, крім живота. Після цього він стане іншою людиною, а світ вже ніколи не буде для нього таким, як раніше.

Тоді я зрозумів, що всі ці роки дон Хуан застосовував до мене ту саму тактику, яку щойно рекомендував моєму другові, хоч і в інших масштабах. Я запитав у нього про це. Він відповів, що завжди намагався навчити мене, як «зупинити світ».

– Але ти так і не навчився, – сказав, усміхаючись. – Нічого не допомгло, бо ти дуже впертий. Якби не це, ти би вже давно вмів *зупиняти світ* котримсь із прийомів, яких я тебе вчив.

– Про які прийоми мова, доне Хуане?

– Все, що я казав тобі робити, – це прийоми, якими можна зупинити світ.

Через кілька місяців після цієї розмови дон Хуан таки домігся свого: навчив мене зупиняти світ. Ця подія була знаковою для мене і змусила переосмислити все, що відбувалося впродовж десяти років мого навчання. Я зрозумів, що моє початкове припущення щодо

ролі психотропних рослин було хибним. Вони не були головною складовою в картині світу мольфара, а служили, так би мовити, для з'єднання елементів цієї картини, яку в жоден інший спосіб я не міг би побачити. Моє вперте чіпання за звичну версію реальності зробило мене глухим і сліпим до науки дона Хуана. Тобто саме моя нечутливість, несприйнятливність спонукала його до використання психотропних рослин.

Гортаючи якось свої нотатки від початку до кінця, я раптом збагнув, що на самому початку нашого спілкування дон Хуан намагався відкрити мені нову картину, коли навчав мене прийомів «зупинки світу». З огляду на те, що ті польові нотатки не мали стосунку до використання психотропних рослин, я спершу відкинув їх, не знайшов для них місця у своїх попередніх працях. Зате тепер, усвідомлюючи їхню вагу, я повертаю ці фрагменти на властиве місце, доповнюючи ними свій звіт про вчення дона Хуана, і власне вони становлять перші сімнадцять розділів книги. Останні три розділи – опис подій, якими увінчались мої спроби «зупинити світ».

Підсумовуючи, скажу, що під час учнівства в дона Хуана мені відкрилась інша реальність або, інакше кажучи, опис світу від мольфара.

Дон Хуан, як мольфар і вчитель, викладав мені той опис. Моє десятирічне учнівство полягало в пізнанні іншої реальності шляхом розгортання її опису і поступового залучення до нього щораз складніших елементів.

Завершення навчання означало, що я досягнув новий опис світу і завдяки цьому навчився сприймати світ цілком по-новому, відповідно до цього опису. Іншими словами, я здобув *причетність* до спільноти.

Дон Хуан вважав, що аби досягти «бачення», треба спершу «зупинити світ». «Зупинка світу», безумовно, влучний термін для визначення певних станів свідомості, в яких реальність звичного життя змінюється завдяки зупинці потоку (зазвичай безперервного) чуттєвих інтерпретацій, – зупинці, спричиненій сукупністю обставин, не дотичних до самого потоку. В моєму випадку це був опис світу від мольфара. Для дона Хуана передумовою до «зупинки світу» є абсолютна переконаність; іншими словами, людина має цілковито

опанувати новий опис світу, щоб могли протиставити його старому описові, зруйнувавши тим самим догматичну впевненість, властиву нам усім, – впевненість у тому, що наші сприйняття й уявлення про світ непідвладні сумнівам.

Наступний крок після «зупинки світу» – це «бачення». Цей термін із вчення дона Хуана я хотів би окреслити як «здатність реагувати на світ поза межами опису, який ми призвичаїлися вважати реальністю».

Я певен, що ці всі кроки можна зрозуміти лише в категоріях опису, до якого вони належать. Дон Хуан з самого початку намагався прилучити мене до нього, тому його вчення я вважаю єдиним ключем, який може відкрити нам цей світ. Тож нехай далі слова дона Хуана промовляють самі за себе.

ЧАСТИНА ПЕРША: ЗУПИНКА СВІТУ

1. Світ дає згоду

– Я чув, ви добре знаєтесь на рослинах, пане, – сказав я старому індіанцеві, який стояв переді мною.

Мій друг звів нас познайомитися, а сам вийшов із кімнати, тож ми відрекомендувалися один одному. Старий мовив, що його звати Хуан Матус.

– Он що тобі друг розповів? – кинув він недбало.

– Саме так.

– Я збираю рослини; хоча, радше, це вони дозволяють себе збирати.

Ми були в залі очікування автобусної станції в Аризоні. Я поцікавився ввічливою формою іспанської, чи не погодиться він відповісти на кілька запитань.

Я сказав:

– Чи кабальєро не проти, щоб я поставив кілька запитань?

«Кабальєро», яке походить від слова «кабало» – кінь, дослівно означає вершник або вельможа верхи на коні.

Він допитливо зиркнув на мене:

– Я вершник без коня, – широко усміхнувся, а тоді додав. – Я вже казав, мене звати Хуан Матус.

Мені сподобалась його усмішка. Я подумав, що він з тих людей, які цінують щирість, а тому відверто висловив своє прохання. Сказав, що цікавлюся збором і вивченням лікарських рослин, особливо використанням галюциногенного кактуса пейоту, який довго вивчав в університеті Лос-Анджелеса.

Як на мене, це звучало переконливо, адже я говорив стримано і здавався собі цілком гідним довіри.

Старий повільно кивнув, а я, захочений його мовчанням, додав, що, без сумніву, нам буде корисно зустрітися й поспілкуватися про пейот.

Саме в цей момент він підвів голову і подивився мені просто в очі. Це був грізний погляд, без жодної люті чи залякування, але пронизав мене наскрізь. Я немов проковтнув язика і перестав розповідати про себе. На цьому наша зустріч і завершилась. Усе ж старий залишив мені крихту надії, сказавши, що я міг би якось навідатись до нього додому.

Щоб повністю оцінити вплив того погляду дона Хуана, треба уявити всю унікальність його ролі в моєму житті. Коли я почав вивчати антропологію, яка й познайомила нас, то вже був фахівцем із «вміння викручуватись». Минули роки, відколи я пішов з батьківського дому, а тому був здатний піклуватися про себе. Зазвичай, коли мене відштовхували, я знаходив обхідні стежки, поступався, сперечався чи злився, а якщо не спрацьовувало, то жалівся або починав нити: інакше кажучи, у будь-яких обставинах я завжди знав, як діяти, і ніколи нікому не вдавалося поставити мене на місце так швидко й надійно, як того дня донові Хуану – одним тільки поглядом. Річ не лише в тому, що я змовчав (бувало й раніше, що через повагу до опонента я стримувався, але в думках продовжував дратуватися чи гніватися). Погляд дона Хуана так мене приголомшив, що я не міг тверезо думати.

Я був дуже заінтригований тим дивовижним поглядом і вирішив розшукати його власника.

Після першої зустрічі я готувався протягом шести місяців, досліджуючи використання пейоту американськими індіанцями, особливо культ пейоту індіанців Рівнин. Прочитавши кожную працю, яку тільки можна було дістати, і вирішивши, що вже готовий, я повернувся в Аризону.

Субота, 17 грудня 1960 року

Я знайшов його дім після довгих розпитувань місцевих індіанців, що коштувало чималих грошей. Приїхав ополудні, припаркував машину перед будинком. Помітив, що дон Хуан сидить на ящику з-під пляшок для молока. Він наче впізнав мене і привітався, коли я виходив з машини.

Ми обмінялися люб'язностями, тоді без мудрувань я зізнався, що схитрував минулої нашої зустрічі. Я вихвалявся, ніби чимало знаю про пейот, а насправді не знав майже нічого. Він дивився на мене. В нього були добрі очі.

Я сказав, що протягом шести місяців читав, готуючись до зустрічі, і тепер мені відомо набагато більше. Старий розсміявся. Очевидно, щось у моїй заяві здалося йому кумедним. Він сміявся з мене, а я відчував спантеличення й образу.

Дон Хуан помітив моє сум'яття і взявся запевняти, що, попри мої хороші наміри, насправді не існувало способу підготуватися до зустрічі.

Я подумав, чи доречно запитати про прихований сенс його твердження, але не наважився; втім, дон Хуан немов відчитав мої почуття і почав пояснювати, що має на увазі. Він сказав: мої зусилля нагадують йому людей, яких переслідував і вбивав король. Переслідувані нічим не відрізнялися від переслідувачів, окрім того, що інакше вимовляли деякі слова – у притаманній лише їм манері: це їх, безумовно, й видавало. Правитель розмістив у потрібних точках блокпости, на яких чиновники вимагали від кожного, хто йшов повз, вимовити контрольне слово. Тих, хто вимовляв слово так, як вимовляв король, відпускали, а тих, хто вимовляв інакше, вбивали на місці. Суть оповідки в тому, що один чоловік вирішив підготуватися до проходження блокпоста, навчившись «правильно» вимовляти контрольне слово.

Широко усміхаючись, дон Хуан розповів, що це зайняло йому рівно «шість місяців». Коли настав день випробування, молодий чоловік упевнено підійшов до блокпоста і чекав, коли чиновник накаже йому вимовити потрібне слово.

У цю мить дон Хуан драматично замовк і поглянув на мене. Пауза здалася мені надуманою і дещо банальною, але я вирішив підіграти, навіть попри те, що знав схожий анекдот. Стосувався він євреїв у Німеччині та їхньої вимови певних слів. Відомою мені була й розв'язка: молодик попадеться на тому, що чиновник забув контрольне слово і попросить вимовити схоже за звучанням, але інше – те, якого чоловік не завчив.

Дон Хуан, здавалося, чекав, коли запитаю, що сталося; я так і вчинив, удавши, що мені справді цікаво:

– Що з ним трапилось?

– Молодик був справді хитрим, – сказав він, – зрозумів, що чиновник забув контрольне слово, і до того, як той встиг вимовити інше, зізнався, що готувався «шість місяців».

Дон Хуан зробив ще одну паузу, глянувши на мене пустотливо. Цього разу перевага була явно на його боці, адже я не знав про зізнання молодика, а тому й завершення історії стало загадкою.

– Ну, що трапилося потім? – запитав я, справді зацікавлений.

– Його вбили на місці, як же інакше? – відповів Дон Хуан і розреготався.

Мені дуже сподобалося те, як йому вдалося зацікавити мене, а найбільше – як він поєднав цю історію з моїм досвідом. До того ж, мені здалося, що він свідомо підлаштував її під мене. Тонко й вигадливо насміхався наді мною. Я сміявся разом із ним.

А потім сказав йому, що хай би як смішно це звучало, але я справді хочу довідатися все, що стосується рослин.

– Мені подобається ходити пішки, – мовив він.

Я подумав, що дон Хуан свідомо змінює тему, уникаючи відповіді. Не хотів наполегливістю викликати в ньому спротив.

Він запитав, чи не хочу я здійснити з ним короткий похід в пустелю. Я рішуче відповів, що залюбки прогуляюся пустелею.

– Але це буде не пікнік, – попередив він.

Я відповів, що маю серйозні наміри щодо нашої співпраці. Сказав, що мені потрібна будь-яка інформація, що стосується використання лікарських рослин, і я готовий оплатити його час і зусилля.

– Ви працюватимете на мене, – сказав я. – А я платитиму вам зарплатню.

– І скільки ж ти мені заплатиш? – поцікавився він.

Я вловив у його голосі нотку жадібності.

– Стільки, скільки скажете, – відповів я.

– Плати за мій час... своїм часом, – мовив він.

Я подумав, що дон Хуан дуже своєрідний. Сказав, що не розумію його. Він відповів: про рослини йому нічого розповісти, а відтак і брати гроші за це для нього неприпустимо.

А тоді пронизливо глянув на мене, спохмурнів і запитав:

– Чим ти там займаєшся в кишені? Дразниш свого бешкетника?

Він мав на увазі блокнот у величезній кишені моєї вітрівки, в якому я постійно записував наосліп нашу розмову.

Коли я пояснив, у чому річ, дон Хуан щиро розсміявся.

Я сказав, що не хочу його відволікати, пишучи перед ним.

– Пиши, якщо хочеш писати, – відповів він. – Ти мене не відволікаєш.

Ми блукали пустелею поблизу, поки зовсім не стемніло. Дон Хуан не показав мені жодної рослини, навіть словом про них не обмовився. Ми зупинилися на мить перепочити біля великих кущів.

– Рослини, – почав старий, не дивлячись на мене, – дуже своєрідні створіння. Вони живі і вміють відчувати.

Тільки-но він висловив це твердження, пустелею пронісся порив вітру. Кущі голосно зашелестіли.

– Ти це чуєш? – запитав він, приклавши праву руку мені до вуха, ніби для того, щоб допомогти краще розчутити. – Листя і вітер погоджуються зі мною.

Я розсміявся. Перед тим як познайомити мене із доном Хуаном, друг попередив, що «він дивакуватий». Я подумав, що «згода з листям» – одне з його дивацтв.

Ми ще трохи погуляли, але він не показував мені жодних рослин і сам не збирав – просто йшов крізь кущі, ледь торкаючись їх. А тоді зупинився, сів на камінь і сказав перепочити та все роздивитися.

Я наполягав на розмові, вкотре даючи зрозуміти, що хочу довідатися про рослини, особливо про пейот. Попросив ділитись інформацією і нагадав про готовність винагородити його грішми.

– Не треба мені платити, – повторив мій супутник. – Можеш просто запитати все, що хочеш. Я поділюся тим, що знаю, а тоді скажу, що з цим робити.

Дон Хуан запитав, чи погоджуюсь я на це. Я був у захваті від такої ідеї. Потім він додав дещо загадкове:

– Але сумніваюся, що про рослини можна щось довідатись, бо про них нічого сказати.

Я не зрозумів ні того, що він сказав, ні того, що мав на увазі.

– Що ви сказали? – перепитав я.

Він тричі повторив своє твердження. А коли замовк, із-за пагорбів вигулькнув військовий літак, хитнувши все під собою, бо летів дуже низько.

ЗМІСТ

ПОДОРОЖ В ІКСТЛАН – ПОДОРОЖ ДО СЕБЕ	3
ВСТУП	8
ЧАСТИНА ПЕРША: ЗУПИНКА СВІТУ	15
1. Світ дає згоду	15
2. Стирання особистої історії	23
3. Відмова від самозвеличення	31
4. Смерть – порадник	38
5. Прийняття відповідальності	48
6. Стати мисливцем	58
7. Бути недоступним	68
8. Руйнування життєвого розпорядку	78
9. Остання битва на Землі	85
10. Стати доступним для сили	95
11. Настрій воїна	109
12. Бій сили	123
13. Останній рубіж воїна	138
14. Хода сили	153
15. Не-діяння	176
16. Перстень сили	193
17. Гідний суперник	204
ЧАСТИНА ДРУГА: ПОДОРОЖ В ІКСТЛАН	217
18. Перстень сили мольфара	217
19. Зупинка світу	229
20. Подорож в Ікстлан	238

Літературно-художнє видання

КАРЛОС КАСТАНЕДА
ПОДОРОЖ В ІКСТЛАН
Уроки дона Хуана

Переклад з англійської
Івана Кричфалушія

Літературне редагування *Наталія Трохим*
Макетування *Уляна Густей*
Дизайн обкладинки *Гриця Ерде*

Підписано до друку 24.04.2019. Формат 60×84/16
Гарнітура Calibri. Умовн. друк. арк. 14,42
Наклад 2000 прим. Зам. № 9-05-0309

ТОВ «Видавництво Терра Інкогніта»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5159 від 22.07.2016

Адреса для листування:
а/с 88, м. Львів, 79000
info@terra-incognita.in.ua
www.terra-incognita.in.ua

Відділ продажу:
(068) 144 30 03
sales@terra-incognita.in.ua

Віддруковано ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»
вул. Різдва, 11, м. Харків, 61051
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011
www.globus-book.com